

**ВОЕННА АКАДЕМИЯ „ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ“
ФАКУЛТЕТ „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА“
КАТЕДРА „НАЦИОНАЛНА И МЕЖДУНАРОДНА
СИГУРНОСТ“**

ГЕРГАНА ДИМИТРОВА ЙОРДАНОВА

**МОДЕЛИРАНЕ НА СУВЕРЕННИЯ ДЪЛГ
В КОНТЕКСТА НА ПОЛИТИКАТА
ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ
на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

Област на висшето образование: 9. „Сигурност и отбрана“
Професионално направление: 9.1. „Национална сигурност“
Научна специалност „Военнополитически проблеми на сигурността“

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
ПРОФ. Д-Р НИКОЛАЙ ДИМИТРОВ СЛАТИНСКИ

РЕЦЕНЗЕНТИ:
ПРОФ. Д-Р ВЕЛИЧКА ИВАНОВА МИЛИНА
ПРОФ. Д-Р НИКОЛАЙ СТЕФАНОВ РАДУЛОВ

СОФИЯ
2015

Дисертационният труд се състои от 222 страници.

Основен текст – 150 страници.

Приложения – 55 страници.

Библиографска справка – 8 страници.

Таблицы – 30.

Фигури – 15.

Графики – 3.

Брой на публикациите по дисертацията – 11.

Автор: Гергана Димитрова Йорданова

Заглавие: „Моделиране на суверенния дълг в контекста на политиката за национална сигурност на Република България“

**ВОЕННА АКАДЕМИЯ „ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ“
ФАКУЛТЕТ „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ И ОТБРАНА“
КАТЕДРА „НАЦИОНАЛНА И МЕЖДУНАРОДНА
СИГУРНОСТ“**

ГЕРГАНА ДИМИТРОВА ЙОРДАНОВА

**МОДЕЛИРАНЕ НА СУВЕРЕННИЯ ДЪЛГ
В КОНТЕКСТА НА ПОЛИТИКАТА
ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ
на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
Област на висшето образование: 9. „Сигурност и отбрана“
Професионално направление: 9.1. „Национална сигурност“
Научна специалност „Военнополитически проблеми на сигурността“

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
ПРОФ. Д-Р НИКОЛАЙ ДИМИТРОВ СЛАТИНСКИ

РЕЦЕНЗЕНТИ:
ПРОФ. Д-Р ВЕЛИЧКА ИВАНОВА МИЛИНА
ПРОФ. Д-Р НИКОЛАЙ СТЕФАНОВ РАДУЛОВ

СОФИЯ
2015

Дисертационният труд е обсъден и приет на съвет на катедра „Национална и международна сигурност“ при факултет „Национална сигурност и отбрана“ на Военна академия „Георги С. Раковски“ съгласно Протокол № 40/14.10.2015 г. и е предложен за защита пред Научно жури.

Авторът на дисертационния труд е докторант в самостоятелна форма на подготовка към катедра „Национална и международна сигурност“ при факултет „Национална сигурност и отбрана“ на Военна академия „Георги С. Раковски“.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 11.01.2016 г. от 14:30 ч. в Зала А2 на Военна академия „Георги С. Раковски“ на заседание на Научно жури, определено със заповед № ЗПУПД-26-283/29.10.2015 г. на Началника на Военна академия „Г. С. Раковски“.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в стая № 303 на Военна академия „Георги С. Раковски“ - София, бул. „Евлоги и Христо Георгиеви“ № 82, тел. 02/9226576.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е посветен на неизследван до момента въпрос за интердисциплинарното влияние на суверенния дълг като фактор на икономическия и финансов суверенитет и на националната сигурност на независимата държава в динамичната геостратегическа среда за сигурност в началото на XXI век. Научната разработка анализира икономическите асиметрии на силните и слабите суверенни държави в контекста на геополитическото и геоикономическото противопоставяне между тях. Интерпретирани са още ролята, мястото и значението на суверенния дълг като инструмент за геоикономическо, геополитическо и геостратегическо влияние и надмощие на независимата държава в международните отношения посредством използването на системен контент-анализ на някои от текущите глобални предизвикателства пред сигурността като:

1. Фокусът на пресичане на геостратегическите, геоикономическите и геополитическите интереси в енергийната сигурност и предизвикателството, свързано с диверсификация на енергийните източници следствие на глобалната им хетерогенна алокация;
2. Процесите на демократизация и отхвърляне на десетилетните авторитарни диктаторски режими в държавите от Близкия и Среден Изток и Северна Африка под флага на Панарабската революция („Арабска пролет“);
3. Геополитическият иредентистки конфликт между Руската федерация и Република Украйна, пречупен през призмата на казуса с украинския суверенен дълг;
4. Набиращата мощ радикална сунитска терористична групировка „Ислямска държава в Ирак и Леванта/Шаам“ (ДАЕШ) и проникването на принципите на Ислямските финанси (Шариатска финансова система) в Европа.

Във връзка с така систематизираните предизвикателства и позиционирането на България в протичащите геополитически и геостратегически процеси, дисертационният труд изследва възможностите за моделиране на държавния дълг в контекста на политиката за национална сигурност на Република България и защитата на стратегическите интереси на суверена. Разработката е опит да се дефинира суверенния дълг като параметър на далновидната политика на „малката държава“ в условията на голямата геостратегическа игра.

В структурно отношение дисертационният труд е модериран в увод, три глави и заключение, отчитайки по този начин поставените научни цели на разработката и логиката на изграждане на научната аргументация в нея.

Общият обем на дисертацията е 222 страници, от които: 150 страници основен текст, 55 страници приложения и 8 страници библиографска справка. Цитираната литература включва 95 открити източници на информация (в това число 58 на кирилица и 37 на латиница), 12 допълнителни информационни ресурси в интернет среда и 33 регулаторни, нормативни и подзаконови нормативни документи от европейската, българската, канадската и американската юрисдикции. За онагледяване на проведеното изследване са използвани 30 таблици, 15 фигури и 3 графики.

По-голямата част от изводите, научните и научно-приложните резултати с оригинален принос, описани в дисертационното изследване са докладвани пред 3 национални и 3 международни научни форуми. Същите са популяризирани в 11 по-важни публикации (от които 1 на английски език) в различна научна и публицистична периодика.

Към дисертационния труд са коректно приложени методологията, анкетната карта и списъкът на респондентите за апробация на резултатите от проведеното изследване и предложения иновативен модел на дългов мениджмънт.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

В увода е развита общата концептуалната рамка на научното изследване. Последователно са дефинирани и систематизирани: актуалността, значимостта и мотивите за избор на темата и насочеността на дисертационния труд, изследователският проблем, теза, хипотеза, цели, задачи, обект, предмет, ограничения и методология.

Актуалността и значимостта на тематиката са несъмнени и перманентно повишаващи се, с подчертан интерес за широки кръгове от научната общност. Изследователският проблем е актуален, дисертабилен и е необходимо теоретичното му разработване и изследване. Тематиката показва, а дисертационното изследване е опит да се докаже, че сигурността на държавата в дългосрочен аспект представлява гносеологическа перцепция на съвкупната сигурност на отделните елементи от финансовата и икономическата ѝ система, в това число и на сигурността на суверенния ѝ дълг. Изведено е заключението, че колкото по-секютиризиран е суверенният дълг, толкова по-секюритизирана е държавата от гледна точка на икономическата и финансовата си сигурност (мощ), респективно толкова по-защитен и по-силен е нейният икономически и финансов суверенитет.

Мотивите за избор и насочеността на изследването се обуславят, **на първо място**, от дефицита на концентрирани научни изследвания по така очертаната проблематика. Отделни автори (проф. д.и.н. Гарабед Минасян, проф. д-р Андрей Захариев, доц. д-р Стоян Александров, доц. д-р Пламен Орешарски, доц. д-р Йордан Йорданов, доц. д-р Александър Ганчев и др.) в свои трудове са засегнали тази материя в контекста на моделирането и оптимизирането на дълговите позиции на държавата от финансово-инвестиционна гледна точка. Тези научни разработки обаче не

дават изчерпателна представа за управлението на суверенния дълг като стратегически процес в контекста на националната сигурност на суверенната държава. Отсъстват надеждни комплексни научно-методически и научно-практически изследвания по темата. Дори в качеството си на отсъстващи елементи те са риск за системата на сигурността, тъй като показват дисфункции на нейната синергия.

На второ място и в контекста на гореизложеното следва да се отбележи и липсата на формализирано интер- и мултидисциплинарно разбиране за управлението на суверенния дълг не само като финансово-инвестиционен показател (в чист вид), а и като фактор за гарантиране на икономическите основи на националната сигурност на суверенната държава. Състоянието на дълга е гарант за състоянието на националната сигурност в не по-малка степен от капацитета на военния потенциал и отбранителните способности.

На трето, но не и на последно място трябва да се посочи опитът на Република България с емитирането на суверенни облигации на международните капиталови пазари от 2001 г. до момента. Същият нееднозначно реферира към хроничен дефицит на мултидисциплинарен анализ на влиянието на извършените финансово-инвестиционни операции не само върху системата на публичните финанси, но и по отношение на икономическите и финансови интереси на Република България, свързани с национална й сигурност и финансовата й мощ.

От гледна точка на **степената на разработеност** следва да се уточни, че по така формулираната тема до момента не е провеждано комплексно изследване, което да проектира и репрезентира макроикономическата пропорция между суверенния дълг и националната сигурност (мощ). Към момента по избраната интердисциплинарна тематика не съществуват достатъчно ясни, изчерпателни и подробни публикации, в които този въпрос да е разгледан през призмата на условията на съвременната

динамична геоикономическа и геостратегическа среда за сигурност. Не са предложени за теоретично разработване и практическо въвеждане критерии и показатели за оценка влиянието на дълга върху степента на икономическа и финансова сигурност (мощ) на суверена. Отсъстват теоретично дефинирани приоритети на моделирането и оптимизирането на дълговите позиции на суверена, пречупени през призмата на неговите геостратегически и геополитически интереси, както и в контекста на актуалните финансови предизвикателства на средата за сигурност в началото на XXI век: кризата със суверенните дългове в Евророната, перпетюетно самоумножаващият се федерален дълг на САЩ, дълговете на ислямските и арабските геополитически субекти във вълната на Панарабската революция, неразплатеният суверенен дълг на Украйна към Русия, дефиниран през призмата на газовия дълг, новият тип финансово-кредитна система, която има за цел да установи Шариатските финанси и други.

Поради гореизложеното дисертационният труд представлява опит суверенният дълг да бъде разгледан не само като финансово-икономическа категория, но и пречупен през призмата на националната сигурност като се попълнят липсващите знания и модели за управление на дълга, респективно за защита на националните финансово-икономически интереси в геостратегически аспект.

Интересът на дисертанта към интердисциплинарната връзка между управлението на дълга като финансово-инвестиционна операция, от една страна, и значението му за системата за национална сигурност на страната и геополитическата мощ на суверена, от друга, се основава на мултидисциплинарния подход, приложен за нуждите на анализа в науката за сигурността. В контекста на установената динамична геоикономическа трансформация на света в началото на XXI век и реформирането на икономическата парадигма е очевидно семантичното изчерпване на

класическия монодисциплинарен подход от биполярната епоха. Същият постепенно се превръща в контрапродуктивен и неработещ модел на научно знание в XXI век понеже дава неверни резултати и на тази база – подвеждащи изводи и съвети.

Изследователският проблем *per se* възниква следствие на неразбирането за суверенния дълг като стратегически синергетичен елемент от системата на финансовата и икономическа сигурност на Република България. Изследователският проблем е генериран и на база отсъстващия последващ контрол върху операциите със суверенен дълг, репрезентирани през призмата на финансовата и икономическа сигурност на суверена.

Изследователската теза се основава на *praesumptiones hominis*, че съществуват предпоставки за възникване на рискове и заплахи пред националната сигурност на Република България поради неосъзнаването на суверенния дълг като фактор на системата за национална сигурност. На тази основа е формулирана и **изследователската хипотеза**, че се допуска съществуването на риск за националната сигурност на Република България от недалновидното поемане на нови финансово-кредитни задължения, несъобразени с икономическата мощ на системата на публичните финанси.

Изследователската цел на дисертационния труд при *caeteris paribus* е да се анализира суверенният дълг като се разкрият и докажат пренебрегваните му синергетични отражения върху финансовата и икономическа сигурност на Република България, в частност, и върху националната сигурност като цяло. **Приложната цел** е да се предложат критични алтернативи за рационализиране и усъвършенстване на действащия модел на дългов мениджмънт в Република България като се проектират предизвикателствата на динамичната геоикономическа среда за сигурност в началото на XXI век. Във връзка с гореизложеното са направени аргументирани предложения за практическо имплементиране на

авторски иновативен интегративен междуинституционален модел на дългов мениджмънт, както и за създаване на автономна Агенция за управление на дълга.

Постигането на горепоставените изследователска и приложни цели предполага решаването на следните **задачи**:

1. Извършване на ретроспективен преглед на изследванията, свързани с (пре)дефинирането на базовите научни понятия „икономическа сигурност“ и „финансова сигурност“ в контекста на новите геоикономически реалности в началото на ХХІ век и отрицателната рефлексия на глобалната икономическа криза и кризата със суверенните дългове в Евророната.
2. Идентифициране, детерминиране и систематизиране на парадигмата на суверенния дълг като синергия на стратегическата връзка между управлението на дълга и управлението на сигурността и извеждане значението на дълга за системата на финансовата и икономическа сигурност на автономната и независима държава.
3. Таксономия на спорните моменти в проведените активни финансово-инвестиционни операции по външния държавен дълг на Република България, в това число извеждане на (де)ефектите им за икономическата и финансов мощ и националната сигурност на страната. Системен анализ на слабостите и недостатъците на действащия модел на управление на суверенния дълг в Република България, аспектиран през призмата на политиката за национална сигурност на страната и генериране на алтернативни мениджърски предложения за преодоляването им.

Обект на научно изследване е суверенният дълг на Република България като стратегически синергетично действащ фактор на икономическата и финансова сигурност на страната. **Предмет на**

изследване са извършените активни инвестиционни операции по дефинирания по горе обект на научно изследване и динамиката на тези финансово-кредитни задължения, интерполирани/екстраполирани спрямо конюнктурната икономическа сигурност.

За постигане на висока научна и практическа стойност и отчитайки комплексността и интердисциплинарността на тематиката, изследването е проведено при **следните ограничения:**

1. Дефиниране, систематизиране и теоретизиране на прилаганите политики при управление на суверенния дълг, аспектирани през призмата на политиката за национална сигурност.
2. Съсредоточаване върху максимално близък и кратък хронологичен период (2001–2002 г.) с оглед на обема, целите, методологическите особености и изисквания пред ОНС „доктор“.
3. Подхождане към суверенния дълг като елемент, съставна част от съвременна мрежова структура.

Изследователската методология отчита поливалентния характер на изследвания проблем и дефинираните изследователски задачи. Като общ научно-изследователски метод е приложен класическият системен подход, базиращ се на диалектичката триада „теза – антитеза – синтез“. Приложен е комплекс от традиционни и иновативни методи за научно изследване: **традиционни методи** (теоретичен анализ и синтез, контент анализ, критичен подход, единство на историзъм и логизъм, системен, факторен и сравнителен анализ, статистическо рандомистично изследване и финансово-иконометричен анализ) и **иновативни методи** (мултидисциплинарен подход, феноменологичен подход, херменевтика и интерпретация, рандомизация, стратификация, апробация и имплементация на резултатите от изследването и анализ и управление на риска по методологията на финансово-иконометричния анализ).

ГЛАВА I - ФИНАНСОВА СИГУРНОСТ И НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ. ОТ УПРАВЛЕНИЕ НА ДЪЛГА КЪМ УПРАВЛЕНИЕ НА СИГУРНОСТТА

Първата глава на дисертационния труд е посветена на анализа на стратегическия процес на управление на суверенния дълг в контекста на еволюцията на глобалното геостратегическо пространство, процесите на трансформация в средата за сигурност и прехода на експерименталната наука за сигурност от теоретичните към практико-приложните ѝ аспекти като синергетични, паралелно действащи процеси в началото на XXI век. Тя показва хода на логическо разрешаване на първата научна задача на дисертационното изследване.

В контекста на така дефинираните ограничения, както и във връзка с кризата със суверенните дългове в Еврозоната и дисфункцията ѝ върху геоикономическото развитие на Европа дисертационният труд доказва, че на дневен ред пред експерименталната наука за сигурността възниква ново предизвикателство - необходимостта от разработване на нова концепция за суверенния дълг. Същата следва да отчита не само финансово-инвестиционните му параметри, а и присъщите рискове и заплахи, възникващи вследствие на поетите съвкупни кредитни експозиции на суверена в дългосрочен аспект. Не на последно място, новата концепция трябва да направи така, че рисковете и заплахите при поемането на нов дълг да бъдат съотнесени спрямо степента на икономическа и финансова мощ на суверена – платец на този дълг.

Във връзка с гореизложеното в дисертационния труд е изразено виждането, че сформирана по този начин (както като финансова категория, така и като елемент от финансовата сигурност), единната структура на суверенния дълг ще отчита едновременно интердисциплинарната му

природа и дуалният му характер, т.е. финансово-икономическият му аспект и секюритизиращата му страна във военнополитически аспект.

Маркираният в дисертационното изследване концентриран научен проблем за сформирание на единна структура на суверенния дълг обаче трудно би могъл да бъде разрешен посредством традиционния подход на изучаване и епистемологичен модел на управление на дълга. Същият разглежда протичащите процеси в системата на публичните финанси единствено като съвкупност от оперативни и тактически мерки по установяване на оптималната валутна, лихвена и матуритетна структура на външните и вътрешни финансово-кредитни експозиции на държавата към конкретен момент или хронологичен период, приети за база на изследването и наблюдаваната статистическа съвкупност. Тази слабост в методологията на експерименталната наука се дължи на факта, че посоченият когнитивно-емпиричен подход е дихотомен. Ето защо дисертацията показва, че е необходимо прилагането на нов подход, чрез който да се осъществи по-ефективно когнитивно-емпиричното знание за управлението на суверенния дълг.

Въз основа на анализиранияте процеси и приложения критичен авторски подход са изведени и систематизирани в съответната когнитивно-епистемологична матрица три стратегически задачи при управлението на суверенния дълг в условията на динамичната среда за сигурност (с детайлно функционално описание на задълженията и отговорности на ресорните институции).

Индуктивно, изложеното в дисертационното изследване доказва, че стратегическият процес на управление на дълга би бил ирелевантен за суверена в случай че към него се подхождаше единствено от гледна точка на аспектирането му спрямо финансово-инвестиционната наука. Далновидността изисква този процес да се анализира и в контекста на националната сигурност и суверенитета на държавата с оглед на

рефлексите на дълга върху геоикономическата, геополитическата и геостратегическата ѝ мощ. Поради това дисертацията доказва, че посоченият когнитивно-изследователски подход изисква дългът да се разглежда не само като финансово-инвестиционна категория, но и като категория от науката и системата на сигурността посредством прилагане подхода на експерименталната и приложната наука за сигурността.

Във връзка с разглеждането на суверенния дълг като категория от науката за сигурността, надграждането и предефинирането на базовото (родово) научно понятие „икономическа сигурност“ в дисертацията е извършен описателен контент анализ на секторните политики за сигурност и факторите за гарантиране на националната сигурност на държавата. Същият се основава на класификацията, изнесена в Стратегията за национална сигурност на Република България от 2011 г. (Раздел IV. 3. Секторни политики за сигурност. Политики за финансова и икономическа сигурност - точки 72 – 81).

Направен е и критичен контент анализ на концептуалните измерения на икономическата сигурност в редица тезиси на български изследователи, работещи по проблемите на икономическата сигурност, както и на чуждестранни учени и експерти – практики в областта на сигурността, систематизирани по национален признак както следват:

1. Български автори: проф. д.и.н. Тилчо Иванов, проф. д.ф.н. Васил Проданов, проф. д-р Лидия Велкова, доц. д-р Мария Славова-Ночева и д-р Николай Цонков;
2. Чуждестранни автори: *Dr. Richard Neu, Dr. Charles Wolf Jr., Dr. Czeslaw Mesjasz, Marianne Stone, Prof. Dr. Barry Buzan, Dr. Sheila R. Ronis и Prof. Dr. YE Wei-ping.*

Отчитайки необходимостта от предефиниране на родовото понятие „икономическа сигурност“ е извършен за първи път и специализиран терминологичен превод на български език на последните достижения на

водещи световни институции, организации, образователни и *think thank* центрове от сектора за сигурност и отбрана, а именно: Канадската служба за сигурност и разузнаване, Националният институт за изследване на отбраната на САЩ, Работната група по Проекта за реформа в сигурността на САЩ, Колумбийският университет в САЩ, Институтът за изследване на мира в Копенхаген, Дания и Китайският народен университет.

Въз основа на направените описателен и критичен контент анализи е предложено обогатяване на научното знание посредством по-детайлно семантично определение на съществуващото родово понятие „икономическа сигурност“. Същото не претендира за изчерпателност. То обаче е логически вярно в контекста на избрания когнитивно-епистемологичен подход. Това се дължи на обстоятелството, че предложеното ново определение отчита в по-голяма степен влиянието на икономическата сигурност като фактор за гарантиране на националната сигурност и перспективите за развитие пред държавата, респективно суверена. Чрез новото определение дисертацията обръща внимание на обстоятелството, че дефинирана по този начин икономическата сигурност се явява не само фактор на националната сигурност. Тя служи и като средство за дефиниране на свързаното и производно на нея понятие „финансова сигурност“.

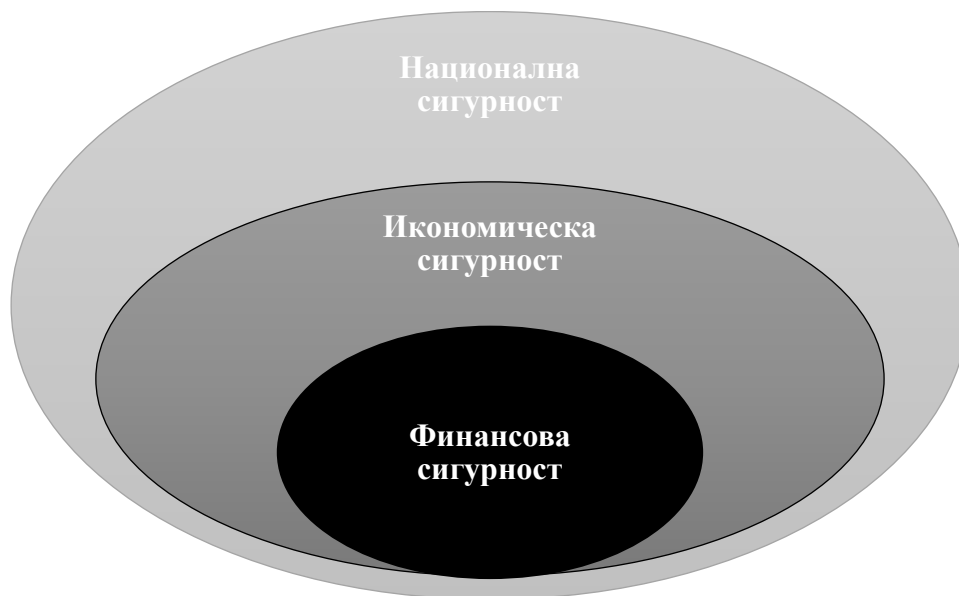
Имайки предвид гореизложеното и избрания когнитивно-епистемологичен подход на дисертационния труд е предложено обогатяване на съществуващите знания за теорията и политиката на националната икономическа и финансова сигурност. Обогатяването се изразява във въвеждане в науката за сигурността на ново теоретично понятие, самостоятелна научна категория със съответната дефинитивна характеристика - „финансова сигурност“. Предложеното понятие е аргументационно оформено въз основа на детайлно разгледани концептуални измерения на финансовата сигурност съгласно възприетия

модел на управление в публичните финанси в България, класифицирани и систематизирани в съответните матрица и фигура по функционален признак (21 основни икономически направления¹).

Поради това дисертационният труд има претенциите, че новата теоретична дефиниция отразява в по-голяма степен динамичното влияние на финансовата сигурност като синергетичен елемент от архитектурата на икономическата сигурност на страната и като фактор за гарантиране на националната, регионалната и международната сигурност на суверена (Фигура 1).

Фигура 1

Разпределение на финансовата сигурност в системата за национална сигурност

¹ Банкова, валутна, лихвена, ликвидна сигурност, сигурност на Валутния борд, международна рейтингова сигурност, монетарна, конвергентна, застрахователна, пенсионно-осигурителна и социална сигурност, данъчна, бюджетна, дългова, финансово-разузнавателна сигурност, сигурност на националната платежна система и на националния системен компонент в платежната система на ЕС, сигурност на фискалния резерв, сигурност на системата на държавния вътрешен финансов контрол и на вътрешния одит в публичния сектор, митническа и акцизна сигурност, сигурност на фондовете на ЕС и на другите външни финансови източници, финансово-статистическа сигурност и енергийна сигурност.

Изводи по Глава I:

1. В условията на динамичната геоикономическа среда за сигурност се открояват три стратегически задачи при управлението на суверенния дълг, а именно:
 1. Как да се поддържа устойчива динамика на размера на финансовите задължения на суверена с оглед на финансовите му възможности и икономическа мощ?
 2. Как да се моделира балансиран портфейл от кредитни експозиции с плавна дюрация с цел оптимално редуциране на риска от рефинансиране на настоящите задължения с нови?
 3. Как да се гарантира финансовият и икономически суверенитет на държавата, а по този начин и нейната автономност и независимост чрез инструментариума на суверенния ѝ дълг?
2. Отчитайки все по-широкото влияние на икономическата сигурност като фактор за гарантиране на националната сигурност и произтичащите от нея перспективи за развитие пред държавата е конструирана авторска надграждаща дефиниция на съществуващото родово понятие, а именно: „Икономическата сигурност е такова относително устойчиво състояние на държавата, при което са налице необходимите благоприятни макроикономически условия за гарантиране на икономическия растеж и развитие, идентифицирайки и минимизирайки присъщите рискове от евентуална несигурност и кризи от различен характер”.
3. В контекста на динамичното влияние на финансовата сигурност като синергетичен елемент от архитектурата на икономическата сигурност и като фактор за гарантиране на националната, регионалната и международната сигурност на суверена, са предложени ново теоретично понятие и авторска дефиниция към него, а именно: „Финансовата сигурност е такова относително устойчиво състояние на

икономическата сигурност на държавата, при което са защитени основните функционални направления на публичните финанси и свързаните с тях икономически системи в степен, достатъчна за гарантиране на финансовия суверенитет на държавата, идентифицирайки и минимизирайки присъщите рискове от евентуална несигурност и кризи от различен характер”.

ГЛАВА II – ПАРАДИГМАТА НА СУВЕРЕННИЯ ДЪЛГ КАТО ЕЛЕМЕНТ ОТ АРХИТЕКТУРАТА НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ

Втората глава на дисертационния труд разрешава втората научна задача на дисертационния труд. Тази глава разглежда открояващата се геоекономическа тенденция на интензифицираща се хронична дългова зависимост в съчетание с ескалиращ нов или размразяващ се стар, добре позабравен (замразен) военно-политически конфликт. Въз основа на методите и принципите на критичния контент и феноменологичен анализи дисертацията дефинира вече започналия в глобален мащаб процес на десекюритизация на сигурността по финансов признак. За доказателство и аргументация на тезата индуктивно са изведени и детайлно разгледани няколко актуални примери на геостратегически отношения с влошен паритет, асиметричност и хибридност на силите, а именно:

- 1. Обтегнатите двустранни отношения Русия – Украйна в контекста на анексирането на полуостров Крим и приемането му в състава на Руската федерация – първата и единствена практически реализирана иредентистка претенция в Европа след края на II^{-та} световна война. Зад нея стои близо 3 млрд. USD неразплатен и технически неуреден украински суверенен дълг към**

облигационери от Руската федерация и компании-доставчици на нефт и природен газ;

2. **Протестите в условията на Панарабската революция за демократизация на десетилетните авторитарни, диктаторски и националистически режими в Близкия Изток и Северна Африка** - всяка от „протестиращите“ държави дължи на своите кредитори между 1 и 4 млрд. USD суверенен дълг, който очаква да бъде опростен или конвертиран в друг вид;
3. **„Тенденцията на задоволяване на нарастващия „глад“ от въглеводородни ресурси в условията на шистовата революция“²** - следствие на хетерогенно алокираните в глобален мащаб стратегически енергийни ресурси и асиметричното им усвояване се налага поемането на кредитен ресурс за задоволяване на съответните енергийни дефицити като едни геополитически субекти (слабите полюси) се поставят във финансова зависимост спрямо други такива (силните полюси);
4. **Конверсията на „Златния милиард“ в „Златен енергиен милиард“** – за геополитическите субекти (силните полюси) от „Златния милиард“ поемането на нов дълг представлява добре обоснована крупна финансова инвестиция в тяхната сигурност и офанзивна маркетингова стратегия за геополитическо влияние и контрол над хора, подложени на „въглеводороден глад“, както и над територии, богати на неусвоени стратегически енергийни ресурси;
5. **Набиращата мощ радикална сунитска терористична групировка „Ислямска държава в Ирак и Леванта“ и зараждащата се система на финансово робство от нов тип** – лихвата за отпуснатия кредит е „в натура“ (човешкият живот на длъжника или на членове на неговото семейство);

² Цит. по Милина, В. Новата парадигма на енергийната сигурност. София. 2013.

6. Проникването на Ислямското банкиране и принципите на Шариатската финансова система в Европа – практикуването на Ислямското банкиране в Западна Европа легитимира принципите на Шариата и Свещения Коран, отделя мюсюлманските от християнските общности, създава предпоставки за сформирването на ислямски анклави в Европа по религиозен признак и на капсулирани групи от икономически длъжници, които са поставени в силна финансова и верска зависимост от своите кредитори.

Отчитайки посочените предизвикателства и очертаните в тях имплицитни интегриращи свойства на дълга, дисертацията дефинира Парадигмата на суверенния дълг. Моделът е методологически конструиран с четири характеристики според практическото им проявление (*Фигура 2*).

Фигура 2

Матрица на Парадигмата на суверенния дълг като синергия на систематично важните елементи на националната сигурност

- 1. Асиметричен конфликт от невоенен характер** – първата характеристика доказва, че по своята търговско-икономическа същност суверенният дълг представлява дисбаланс (асиметрия) на геостратегическите, геоикономическите и геополитическите възможности на кредитирания и кредитиращия субекти. За уравнивяване на макроикономическата асиметрия се прилага невоенен, неконвенционален метод за водене на война (борба) и се постига предварително поставената военно-политическа или геостратегическа цел;
- 2. Хибридна заплаха** – втората характеристика разкрива, че финансовото превъзходство от кредитиращия субект спрямо кредитирания обект (първата характеристика на Парадигмата на сигурността) по своя *modus operandi* може да бъде изключително гъвкаво и адаптивно. В него трудно или въобще не се откриват елементите на Голямата стратегия. На практика същото се реализира посредством експоненциалното прилагане на различни по форма и интензитет хетерогенни хибридни тактики и предтактики на заплахата с конвенционални и неконвенционални средства³. Същите рядко нарастват линейно, пропорционално спрямо времето. По-често се реализират въз основа на контролираната активация на конкретно фактическо обстоятелство или явление, събитие, процес, приети за „повратна точка“ и водещи до ускорено развитие на процесите. Независимо от вида, формата и интензитета, те се отличават с латентност и хетерогенност, висок хетероскедастицитет и неконвенционален, асиметричен характер, предлагайки „горещ мир“ на своите „жертви-кредитополучатели“;

³ Финансови заплахи, икономически спекулации, ембаргови режими, търговски предупреждения и ограничения, емоционално-психологически тормоз, контролирани метеорологични опасности, технологични и производствени аварии, дезинформация, инфилтрация на информационната среда, шантаж и др.

- 3. Диференциална функция на избрания или наложен модел на цивилизационно развитие** – третата характеристика показва, че в резултат на функционирането на ортодоксалните икономически системи и степените на икономическа свобода в тях, суверенният дълг се намира в линейна прогресия от избрания или наложен икономически модел на развитие и желаната и възможна степен на сигурност в него. Девалвацията на глобалния моноцентричен политически модел и изтласкването от политическата сцена (център, периферия и полупериферия) на една или няколко държави за сметка на други, презумира трансформация и на футуристичния модел на икономическо цивилизационно развитие (в това число промяна в мисловното виждане за сигурността). Според аргументацията суверенният дълг ще сформира нехомогенна геоикономическа доктрина с много на брой дивергентни глобални центрове (полиси). Водеща детерминанта в тази неравновесна среда за сигурност ще бъдат не политическите или военно-отбранителните цели, а геоикономи-ческите (капиталови) интереси, свързани със завладяването на неразработени пазари и неусвоени ареали на природни източници, в това число и с цената на кредитен ресурс. Крайната цел на тази експанзионистична и иредентистка политика, граничеща с имперски амбиции, е ефективното и ефикасно усвояване на хетерогенно алокираните стратегически енергийни ресурси от едни суверенни държави за сметка на други;
- 4. Форма на финансово робство и средство за колониална експлоатация** – имайки предвид че по своята счетоводно-икономическа същност крупните инвестиционни проекти в енергийния сектор представляват високи кредитни експозиции за суверенните държави (на чиято територия се реализират или преминават транзитно), четвъртата характеристика допуска, че

суверенният дълг би могъл да се разглежда като форма на латентно, имплицитно действащо финансово робство и средство за колониална и империалистическа експлоатация. При него суверенът-кредитополучател се трансформира във васал на своя кредитор-финансов феодал. Без да е необходимо ликвидността от кредитора да е предоставена за ползване на длъжника само под формата на паричен заем (пари в брой или посредством банков трансфер). Практиката показва, че с еволюцията на финансовите пазари и непрекъснатото усъвършенстване на платежните, клиринг и сетълмент системи все по-често дълговата зависимост се реализира практически чрез активни инвестиционни операции на открит международен капиталов пазар, в обездвигана и дематериализирана форма с неизвестен контрагент. Последното позволява и безпроблемното извършване на сделки и операции по изпиране на пари, финансиране на радикална и терористична дейност, покупка на стоки с двойна употреба и др. посредством суверенен дълг (чрез облигации, емитирани на международните капиталови пазари или посредством държавни ценни книжа, търгувания на вътрешния капиталов пазар⁴).

В контекста на изведените четири характеристики на Парадигмата на суверенния дълг в дисертацията са дадени няколко примери от българската практика, потвърждаващи заложените хипотези:

1. Операция по отписване и преформатиране на дълга като помощ за развитие – казусът с дълга на Либийската джамахирия към бившата Народна Република България, при който 130 млн. USD са

⁴ Допуснатата хипотеза се потвърждава от изнесеното в Годишния доклад за дейността на САД „Финансово разузнаване“ на ДАНС през 2014 г. Идентифицираната тенденция на покупка на български ДЦК като „инвестиция в българско гражданство“ би могла да се приеме за доказателство за постигнатото високо практико-приложно ниво на разработения дисертационен труд.
www.dans.bg/images/stories/FID/ANNUAL_REPORT_2014.pdf

автоматично опростени и признати като вноски на Република България в активите на Международния фонд „Бенгази“ за приключване на международния СПИН скандал през 2007 г.;

- 2. Операция по емитиране на дълг с целево предназначение** - покупката на „скъпи стоки“ на военно-промишления комплекс. Според докторанта именно на тази опция би следвало да заложи правителството на Република България при закупуване на ескадрила нови бойни изстребители за нуждите на Военновъздушните сили. Навременното разрешаване на този казус ще позволи регулярното изпълнение на задълженията ни по охрана на въздушното ни пространство, както и в контекста на поетите съюзнически ангажименти на страната в рамките на *NATO Air Policing*. То ще допринесе и за разгръщането на програми за стратегическо партньорство и широка *offset* програма в България, в рамките на която част от продукцията на военно-промишления комплекс на доставчика ще се реализира у нас, осигурявайки трудова заетост и генерирайки БВП.
- 3. Операция по суапване на дълг** – операциите по конвертиране на старите оръжейни и офсетни сделки на Народна Република България в качеството ѝ на лицензиран производител и доставчик на оръжие и боеприпаси в/извън Варшавския договор. След 1989 г. част от неразплатените задължения към България (в качеството ѝ на кредитор) са преформатирани като отписани, опростени или редуцирани задължения.
- 4. Операция по опрощаване на стар, неподлежащ на издължаване дълг** – казусът с дълга на Ислямска република Афганистан към бившата Народна Република България, при който през 2014 г. България по силата на членството си в ЕС опрощава 84% (42 млн.

USD) от дълга, а останалата част (8,2 млн. USD) е разсрочена за период от 10 г. с плащане на 20 равни полугодишни вноски.

Във връзка с така сформирания Парадигма на суверения дълг като синергия на систематично важните елементи на националната сигурност и на осъществяваната до момента политика за национална сигурност е направен критичен финансов анализ на извършените активни операции по суапиране на българските Брейди облигации с новоемитирани глобални и евро облигации в периода 2001 – 2002 г.⁵. Резултатите от транзакциите са съпоставени с основните принципи на икономическата и финансова сигурност на суверенната държава и финансовата ѝ мощ. Дисертационният труд изследва ефективността и законността на проведените операции и въз основа на тълкуванията съгласно Определение № 4 на Конституционния съд на Република България по Конституционно дело № 6 от 2002 г. за установяване на противоконституционност на ратифицирания Закон за ратифициране на Договора за пласиране, на Договора за фискално агентство и на Договора за дилър мениджъри.

Изводи по Глава II:

1. Въз основа на имплицитните интегриращи свойства на суверения дълг както като понятие както от финансовата наука, така и от експерименталната наука за сигурността, може да се конструира Парадигмата на суверения дълг като синергия на систематично важните елементи на националната сигурност с четири характеристики, всяка от които разкрива конкретно направление на геостратегическата

⁵ Поради ограниченията за обем по методологията на ОНС „доктор“ и използването единствено на открити източници на информация за нуждите на анализа в дисертационния труд са разгледани единствено базовите инвестиционни характеристики на облигациите: лихвен купон, дюрация, обменен курс, *timing*, движение на *bid* и *ask* котировките преди и сред замяната.

обвързаност, която създава суверенният дълг в съвременната динамична среда за сигурност, а именно:

1. Асиметричен конфликт от невоенен характер;
 2. Хибридна заплаха;
 3. Диференциална функция на избрания или наложен модел на цивилизационно развитие;
 4. Форма на финансово робство и средство за колониална експлоатация;
2. Посредством анализ на проведените активни операции по суапиране на българските Брейди облигации с новоемитирани глобални и евро облигации в периода 2001 – 2002 г., биха могли да се посочат някои техни основни слабости и недостатъци, влошаващи степента на икономически и финансов суверенитет на суверена, сред които:
1. Изтичане на предварителна информация за инвестиционните намерения на емитента, инкасиращо по-високи разходи (т.е. финансова загуба) за обратното изкупуване Брейди облигации в обращение и *leverage* 4:1;
 2. Активиране на критиката на *Bulow-Rogoff* относно ползата от обратното изкупуване на част от суверенен дълг в обращение;
 3. Замяна на „стар евтин“ дълг с „нова скъпа“ облигационна емисия;
 4. Компрометиране фигурата на „тайния играч“ при обратното изкупуване чрез предварителното ѝ вътрешно оповестяване и избор, лишен от конкурсно начало;
 5. Конфликт на интереси, ретро комисионни и потенциална търговия с вътрешна информация с цел облагодетелстване на тесен кръг инвеститори;
 6. Неудачно избрани: време на реализиране на операциите, волатилен обменен курс на превалутиране и динамични

референтни лихвени курсове, повишаващи валутния риск за емитента;

7. Приоритет на благодетелстване на инвестиционната общност и облигационерите пред облагодетелстване на емитента;
8. Латентна амнистия на изнесени от страната финансови капитали и изпирането им под формата на външно кредитиране и преки чуждестранни инвестиции;
9. Използване на приложимо право при арбитраж, търговски спорове и конфликти, различно от приложимото право на националната юрисдикция на емитента на суверенния дълг;

ГЛАВА III – РАНДОМИСТИЧЕН ИНТЕГРАТИВЕН МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА СУВЕРЕННИЯ ДЪЛГ В КОНТЕКСТА НА ПОЛИТИКАТА ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Във връзка с управлението на суверенния дълг като стратегически процес на най-високо държавно ниво и доказване на заложените работни хипотези, в третата глава се разрешава третата научна задача на дисертационното изследване. Извършено е маркетингово проучване на действащите модели на дългов мениджмънт в ЕС (управление, администриране, наблюдение и обслужване на операции с външен и вътрешен държавен дълг). Резултатите от него са систематизирани в две функционални категории и показват двата базови модела на управление на суверенни дългове в ЕС, а именно:

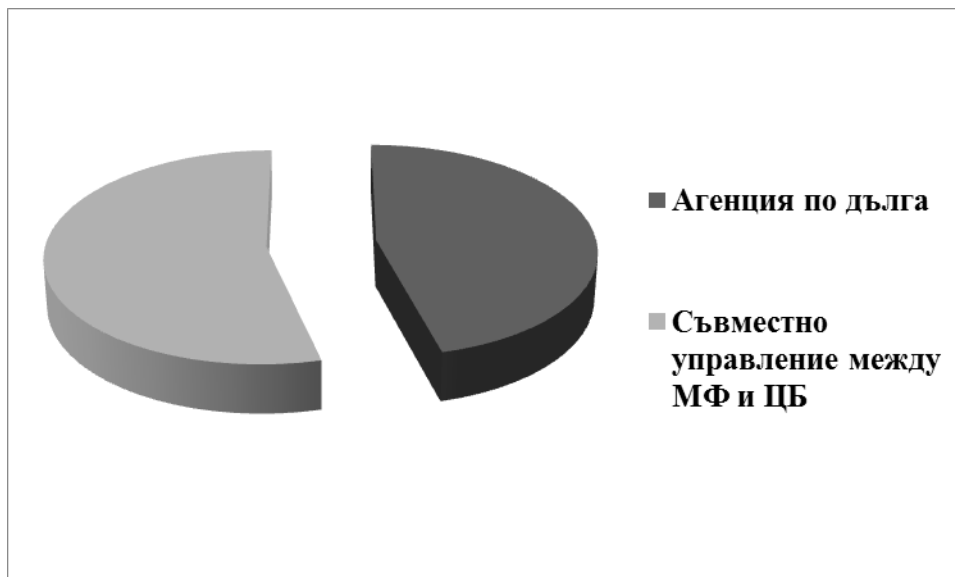
1. **Съвместно двуинституционално управление, управлявано и разделено по функционален признак между Министерството на финансите и Централната банка или с участието на централен депозитар на ценни книжа (международен или национален) – в**

повече от половината от изследваните суверенни държави, 15 от общо 28 (54%), се упражнява съвместното двуинституционално управление между Министерството на финансите и Централната банка;

2. **Самостоятелно едноинституционално управление чрез Агенция по дълга** – в почти половината от изследваните държави-членки, 13 от общо 28 (46%), е създадена специално за целта и функционира успешно самостоятелна Агенция по управление на дълга. На ниво Евророна 10 от 19 държави-членки (52%) имат своя агенция - Австрия, Белгия, Германия, Гърция, Ирландия, Люксембург, Португалия, Словакия, Франция и Холандия). В останалите държави-членки на ЕС извън Евророната в едва 3 съществува отделно обособена Агенция по дълга (Великобритания, Унгария и Швеция).

Фигура 3

Разпределение на моделите на управление на суверения дълг в ЕС

Въз основа на систематизираните маркетингови резултати от проведеното емпирично изследване в дисертацията е извършен сравнителен и съпоставителен контент анализ по функционален и

операционен признак на основните предимства и недостатъци (силни и слаби страни) на двата установени модела на дългов мениджмънт. Имайки предвид националните пазарни особености, традиции и практики, както и нормативните различия в националните юрисдикции дисертационният труд претендира, че не е възможно да се конструира категорично твърдение със съответната надеждна аргументация кой от двата модела е по-удачен, по-ефективен и по-ефикасен принципно, както и в контекста на традициите и практиките на управление на суверенния дълг в България.

Следствие на посочените в сравнителния и съпоставителен контент анализ предимства и недостатъци на двата модела на дългов мениджмънт дисертационният труд проучва действащият модел на управление на суверенния дълг на Република България в двете му функционални направления: вътрешен и външен държавен дълг. Идентифицирани и класифицирани са приоритетите на възприетата политика на управление на суверенния дълг, както и на установения модел на съвместно двуинституционално управление между МФ и БНБ. Идентифицирани, систематизирани и класифицирани по функционален признак (в зависимост от обхвата на заобикалящата ги среда) са рисковете пред управлението на държавния дълг.

Базирайки се на описаната фактическа ситуация са систематизирани основните слабости в действащия модел на управление на суверенния дълг в България, а именно:

1. Отсъствие на ефективен междуинституционален механизъм за сътрудничество и управление на рисковете при управление на суверенни дългове;
2. Слабо ниво на междуинституционална оперативна съвместимост;
3. Отсъствие на публична информация относно анализа на риска за взаимодействието на емитента със съконтрагенти на международните финансови и капиталови пазари;

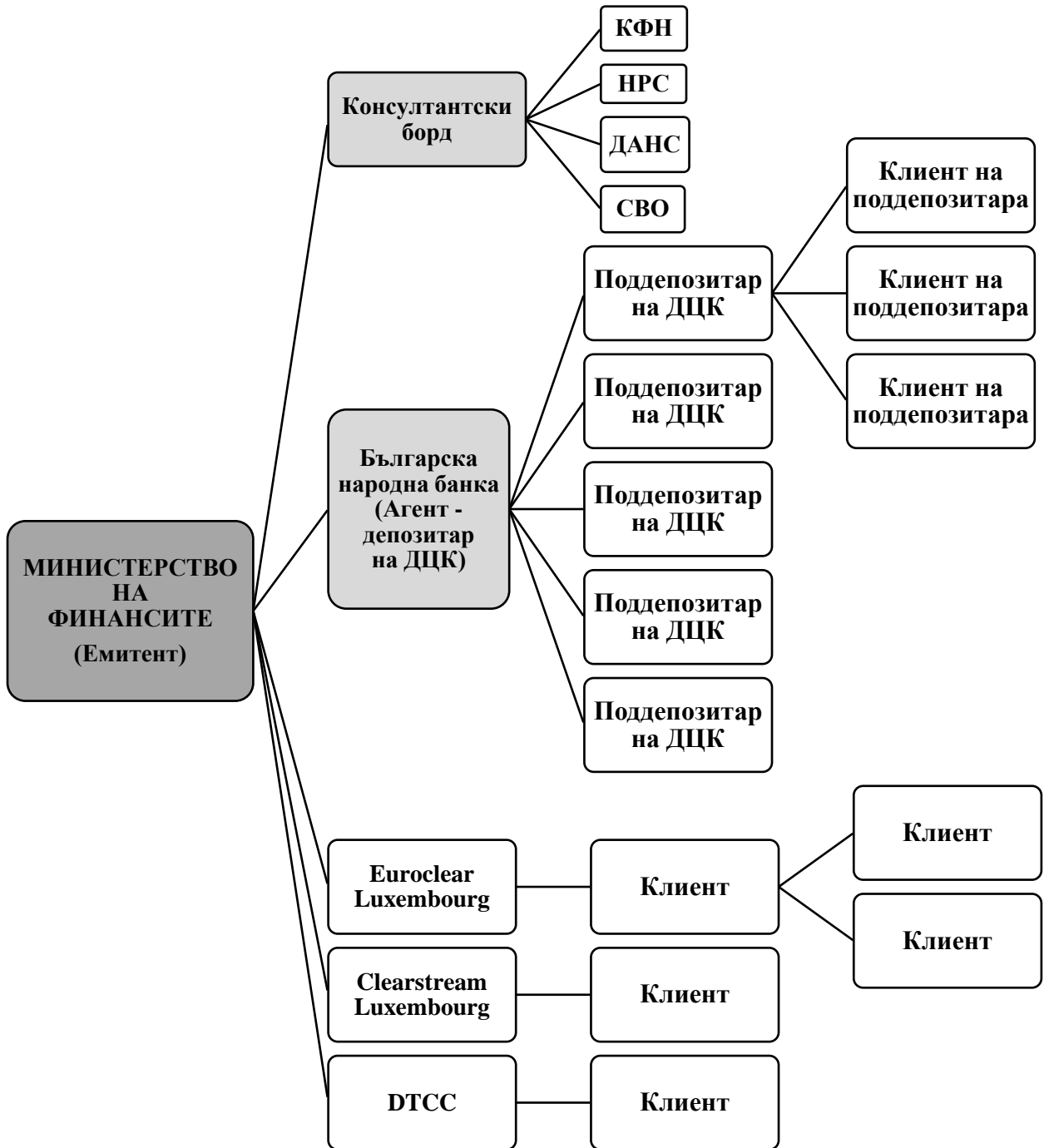
4. Генериране на възможности за реализиране на типологии за изпиране на пари посредством операции със суверенни дългове;
5. Изключена хоризонтална/вертикална интеграция на процесите на риск мениджмънт и дългов мениджмънт;
6. Невъзможност за категорично юридическо идентифициране на крайния облигационер на облигациите, емитирани от правителството на Република България поради възприетия многостепенен модел на държане на ценните книжа;
7. Пропуск в дефинирането на суверенния дълг като обект на класифицирана информация;

Във връзка с преодоляване на идентифицираните рискове от функционирането на съществуващия модел на съвместно двуинституционално управление, наблюдение, администриране и обслужване на операциите с държавен дълг в Република България, **дисертационният труд предлага две алтернативни решения:**

1. Въвеждане на иновативен интегративен междуинституционален модел на дългов мениджмънт – същият представлява хоризонтална и вертикална интеграция на процеса като към сегашните 2 ресорни институции се включат още 4 въз основа на богатия информационно-аналитичен капацитет, с който разполагат (*вж. Фигура 4, стр. 32*).
2. Създаване на специализирана Агенция за управление на държавния дълг в Република България.

Фигура 4

Проект на Рандомистичен интегративен модел за управление на суверенния дълг в контекста на политиката за национална сигурност на Република България

Изводи по Глава III:

1. Съпоставянето на двата действащи модела на управление на суверенните дългове в ЕС с посочване на присъщите им предимства и недостатъци не може с категоричност да даде отговор на въпроса кой от двата модела е по-удачен, по-ефективен и по-ефикасен поради националните особености и различията в юрисдикциите.
2. Съществуват някои слабости в действащия модел на управление на суверенния дълг в България от законодателен характер и се основават на технологичен процес на емитиране и управление, избран в предишен исторически период, несъответстващ на настоящата конюнктура на глобалния финансов и капиталов пазар.
3. Констатираните в дисертационния труд слабости в действащия модел на управление на суверенния дълг в България биха могли да бъдат преодолені посредством двете предложени алтернативи: иновативен модел на дългов мениджмънт и специализирана Агенция за управление на държавния дълг.

III. ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ЧАСТ

ОБЩИ ИЗВОДИ

Въз основа на гореизложеното, биха могли да бъдат конструирани следните по-важни изводи от общ характер:

1. Анализът на описаните в дисертационния труд фактология и методология показват, че интердисциплинарният характер на научната категория „суверенен дълг“ е сериозна предпоставка за добавянето му към понятийния и категориен апарат на науката за сигурността. Изследването му и като понятие от науката за сигурността, не само като

финансово-инвестиционна категория, би могло да изведе множество ценни поуки за практиката при управлението и моделирането на средата за сигурност и присъщите ѝ рискове и заплахи

2. Традиционният подход на изучаване и когнитивно-епистемологичен модел на суверенния дълг е дихотомен и не дава не-алтернативни отговори на въпросите, свързани с неговото управление. Поради което е необходимо същият да бъде надграден до ниво, позволяващо предефиниране и прекласифициране на стратегическото ръководство на процеса на дългов мениджмънт, отчитайки влиянието на средата за сигурност в него.
3. Във връзка с нарастване значението на суверенния дълг в международните геополитически, геоикономически и геостратегически отношения, същият може да се дефинира като инвестиция в отбраната и сигурността на суверенната държава и дългосрочна стратегия за сигурност, водеща до превъзходство в широк спектър от сфери и области на действие.
4. Въз основа на направения финансово-инвестиционен анализ на основните характеристики на проведените активни операции по суапиране на българските Брейди облигации с новоемитирани глобални и евро облигации в периода 2001 – 2002 г., би могло да се изведе заключението, че същите не са проведени с умисъл за ползата/вредата им за националната сигурност на Република България и защитата на стратегическите финансови интереси на суверена.
5. Въпреки широката сравнителна характеристика на двата основни действащи модела на дългов мениджмънт в ЕС, заедно с присъщите им предимства и недостатъци, направена в дисертационния труд, е трудно с категоричност да се твърди кой от двата модела е по-удачен, по-ефективен и по-ефикасен поради националните особености и различията в юрисдикциите.

6. Предложено е допълване на списъка с обекти, представляващи класифицирана информация с понятието „държавен дълг“ в двете му разновидности – вътрешен и външен държавен дълг, в това число и със задълженията, признати за държавногарантирани по реда на Закона за държавния дълг.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На база извършените анализи и изследвания, докторантът претендира за следните получени научни и научно-приложни резултати с оригинален принос:

1. Обогатени са съществуващите знания за теорията и политиката на националната (икономическа и финансова сигурност) посредством предложените от докторанта автори дефиниции на понятията „икономическа сигурност“ и „финансова сигурност“.
2. Дефинирани са три стратегически задачи при управлението на суверенния дълг в контекста на политиката за национална сигурност и във връзка с преодоляване слабостите и недостатъците на традиционния епистемологичен модел за изучаване и управление на суверенния дълг:
 1. Как да се поддържа устойчива динамика на размера на финансовите задължения на суверена с оглед на финансовите му възможности и икономическа мощ?
 2. Как да се моделира балансиран портфейл от кредитни експозиции с плавна дюрация с цел оптимално редуциране на риска от рефинансиране на настоящите задължения с нови?
 3. Как да се гарантира финансовият и икономически суверенитет на държавата, а по този начин и автономността и независимостта на нейната държавна/публична власт чрез инструментариума на суверенния й дълг?

3. Дефинирана е актуална за съвременната среда за сигурност нова „Парадигма на суверенния дълг като синергия на систематично важните елементи на националната сигурност“ с четири фундаментални характеристики:
 1. Асиметричен конфликт от невоенен характер;
 2. Хибридна заплаха;
 3. Диференциална функция на избрания или наложен модел на развитие на цивилизацията;
 4. Форма на финансово робство и средство за колониална експлоатация;
4. Идентифицирани и систематизирани са рисковете от функционирането на действащия модел на управление на суверенния дълг в България.
5. Предложени са две алтернативни средства за преодоляване на идентифицираните рискове от функционирането на действащата дългова политика в Република България:
 1. Обоснован иновативен рандомистичен интегративен между-институционален модел на дългов мениджмънт;
 2. Въвеждане на специализирана Агенция за управление на държавния дълг.

Изнесените в дисертационното изследване резултати обуславят неговите **приложимост и полезност**. Същото би могло да се използва както от специалистите по управление на суверенни дългове, така и от изследователите в сигурността по проблемите на дълга като възможен геостратегически и геополитически фактор-инструмент, с който малката държава успешно да играе в условията на голямата геополитическа конюнктура.

Постигнатите резултати и предложените алтернативни решения биха могли да бъдат приложени и в работата на визираните институции,

осъществяващи политиката по управление на суверенния дълг, както и от националните служби за сигурност в Република България.

От методологическа гледна точка следва да се има предвид че предложените в дисертационния труд парадигми, класификации и систематизации, получените резултати и анализирани емпирични данни дават възможност за доразвиване на националното и европейското законодателства в областта на дълговия мениджмънт. Дефинираните знания биха могли да се използват и за разширяване на учебното съдържание в редица лекционни курсове, научни трудове и учебници по:

1. Теория и практика на управлението на суверенни дългове;
2. Обща теория на икономическата и финансова сигурност;
3. Мениджмънт на сигурността и отбраната;
4. Теория, технология и практика на стратегическия разузнавателен и контраразузнавателен анализ;
5. Разузнавателна защита на финансово-икономическите интереси;
6. Финансово разузнаване и сигурност;
7. Корпоративно разузнаване и сигурност;
8. Финансиране на тероризма;
9. Противодействие на прането на пари;
10. Ислямско банкиране (Шариатски финанси).

IV. СПИСЪК НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

А. НАУЧНИ СТАТИИ

1. Йорданова, Г., Защо България избра Schuldschein? – В: *Capital Daily* www.capital.bg/biznes/finansi/2013/10/10/2158417_zashto_bulgariia_izbra_schuldschein/
2. Yordanova, G., Geopolitics of Sovereign Debt: How Sovereign Debt Security Affects National and International Security? // *Geopolitics Magazine (English version)*. Available from: <http://geopolitica.eu/publikacii/1770-geopolitics-of-soverign%20-debt-how-sovereign-debt-security-affects-national-and-international-security>
3. Йорданова, Г., Представлява ли заплаха за финансовата сигурност на България и Европа системата „Хауала“? – В: *Списание „Сигурност“*, София, Броеве 7/8, 9 и 10, 2015, с. 11-14; 10-15. ISSN: 2367-6833

Б. НАУЧНИ ДОКЛАДИ

1. Йорданова, Г., Управление на риска при управлението на дълга в динамичната среда за сигурност – В: *Сборник научни трудове от Научна конференция, НВУ „Васил Левски“*, Велико Търново, 2013. Том II. Стр. 83-93. ISBN: 978-954-753-200-7
2. Йорданова, Г., Геоикономически аспекти на суверения дълг в съвременната среда за сигурност – В: *Годишник на ВА „Г. С. Раковски“*, София, 2014. ISSN: 1312-2983 (*под печат*)
3. Йорданова, Г., Роля и място на финансовото разузнаване в системата за сигурност на Република България. Поуки и възможни решения от опита на Конфедерация Швейцария – В: *Сборник с материали от кръгла маса с*

- чуждестранно участие „Реформите в системата за национална сигурност на Република България, Нов български университет, София, том II, 2014, с. 199-210. ISBN: 978-954-535-838-8
4. Йорданова, Г., Суверенният дълг и синергията в националната сигурност - В: *Сборник „Научни трудове”* на фондация „Национална и международна сигурност”, София, том I, 2014, с. 209-219. ISBN: 1314-9105.
 5. Йорданова, Г., Теоретични трактовки на икономическата и финансова сигурност в началото на XXI в. – В: *Сборник научни трудове от Университетска научна конференция, НВУ „Васил Левски”, Велико Търново, 2014. Том I. Стр. 139-155. ISBN: 1314-1937.*
 6. Йорданова, Г., Генериране на финансова сигурност посредством финансови иновации: Казусът “Schuldscheindarlehen” на Република България - В: *Сборник научни трудове от Университетска научна сесия, ВВМУ „Никола Йонков Вапцаров”, Варна, 2015*
 7. Йорданова, Г., Системата „Хавала“ – новата заплаха пред финансова сигурност на Република България“ - В: *Сборник от международна научна конференция „Югоизточна Европа – новите заплахи за регионалната сигурност, Нов български университет, София, 2015. ISBN: 978-954-535-838-8 (под печат)*
 8. Йорданова, Г., Управление на дълга чрез Агенция по управление на дълга“ – В: *Сборник с материали от Университетска научна сесия, ВВМУ „Никола Йонков Вапцаров“, Варна, 2015.*